

Lezing Predikantencontio GB - 8 januari 1998 - M.J. Paul

[Afgedrukt in drie artikelen in *De Waarheidsvriend* 29 januari 1998, pag. 73-74; 5 februari, pag. 89-90; 12 februari, pag. 107-108.]

BIJBELVERTALEN: THEORIE EN PRAKTIJK

I. De Statenvertaling in de praktijk

De Statenvertaling (SV) is tot grote zegen geweest voor ons volk. In 1637 kwam deze vertaling gereed, als vrucht van een jarenlange inspanning om tot het best mogelijke resultaat te komen. Wetenschappelijk is een zeer grote prestatie geleverd. Met grote nauwgezetheid hebben de vertalers en revisoren hun werk gedaan, in een diep besef dat de Bijbel het Woord van God is.

Nu leven wij ruim 360 jaar later. De kritiek op deze vertaling is flink toegenomen, maar in onze kring wordt zij tot op de dag van vandaag gebruikt. De Nieuwe Vertaling (NV) werd in onze kring sterk bekritiseerd en heeft daarom onder ons niet veel ingang gevonden. Van de Groot Nieuws Bijbel (GNB) kan hetzelfde gezegd worden. De SV heeft de concurrentie nog steeds overleefd. De vraag is echter hoe lang dit nog zal blijven.

In de afgelopen jaren deed zich het merkwaardige verschijnsel voor dat Het Boek als parafraze van de Bijbel onder ons een grote ingang kreeg, niet zozeer officieel, maar in de huiskamers. De theologen konden Het Boek slechts matig waarderen, maar de gemeenteleden kochten het. De Parallelbijbel is zakelijk gezien een groot succes geworden. Gemeenteleden merken tot hun verwondering dat een vertaling ook veel eenvoudiger kan zijn dan de SV. Vanuit de basis wordt de roep om een nieuwe vertaling sterker dan ooit in onze kring het geval is geweest. De aandrang om tot een nieuwe bijbelvertaling te komen wordt bij ons vooral gevoed door een verlangen naar een duidelijke en toegankelijke vertaling.

Wetenschappelijke motieven

Er zijn echter ook nog andere motieven denkbaar, met name de wetenschappelijke motieven. In de afgelopen twee eeuwen zijn veel talen in het Midden-Oosten ontdekt en ontcijferd: Egyptisch, Akkadisch, Eblitisch, Fenicisch-Punisch en Ugaritisch. Tevens is de kennis van Hebreeuws, Aramees, Syrisch en Grieks aanmerkelijk toegenomen. Dit heeft tot gevolg dat tal van moeilijke uitdrukkingen nu beter vertaald kunnen worden dan vroeger mogelijk was.

Door de betere talenkennis is ook de leefwereld in het toenmalige Midden-Oosten beter bekend geworden. We hebben meer inzicht gekregen in de heidense mythologie, waartegen de Bijbel zich zo duidelijk verzet.

Ook zijn er zeer veel oude bijbelhandschriften gevonden. Ik wil mij nu niet mengen in het debat of de oudste handschriften ook de beste zijn, maar slechts constateren dat de vondsten van Qumran en van oude papyrushandschriften ons een rijker taalkundig inzicht schenken dan in de 17e eeuw aanwezig was. Kortom: onze archeologische en taalkundige kennis van het Midden-Oosten staat op een duidelijk hoger peil dan enige eeuwen geleden.

Wie gewapend met deze kennis de Bijbel in de grondtalen bestudeert, zal tot de conclusie komen dat de SV tal van gebreken vertoont. Die gebreken komen het sterkst naar voren in de poëtische en profetische boeken. In de Psalmen, in Job, in Jesaja, Hosea en Amos, om slechts enige boeken te noemen, bevat de SV tal van teksten die zwak of onjuist vertaald zijn. Het is mogelijk om honderden teksten te noemen die kleine of grote onjuistheden bevatten.

Als predikanten laten wij deze punten meestal rusten, of – als het zo uitkomt – noemen we in een preek een betere vertaling van een enkel woord, maar voor gemeenteleden blijven dit incidentele opmerkingen. Bij ons als theologen is er niet veel behoefte aan een nieuwe vertaling. We beheersen in meer of mindere mate de grondteksten en hebben tal van hulpmiddelen om de betekenis van een tekst te achterhalen. Het verlangen de gemeenteleden te bewaren bij een dogmatisch correcte vertaling heeft geleid tot een duidelijke afkeuring van diverse pogingen om een andere vertaling in te voeren.

Aan het verlangen de SV taalkundig iets te moderniseren is in 1977 voldaan, toen een herziene SV op de markt werd gebracht. De taalkundige herzieningen waren heel gering. Voor de één was deze editie geen echte verbetering, voor een ander was de geringste afwijking van de oude SV al een reden tot kritiek. Een echt succes is deze editie niet geworden.

De laatste jaren klinkt onder ons de roep om een nieuwe bijbelvertaling steeds luider. De invalshoek is daarbij niet de wetenschappelijke kant, en ook niet de dogmatische positie, maar alleen de taalkundige aspecten. Onze taal is zo in beweging, dat de SV steeds verder af komt te staan van de huidige Nederlandse taal. De NV uit 1951 is voor een groot deel vóór de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen. Ook bij de NV doet zich de situatie voor dat de hedendaagse Nederlander moeite heeft met het taalgebruik. Onze taal lijkt zich na de Tweede Wereldoorlog sneller te ontwikkelen dan ooit daarvoor. Die snelle veranderingen vormen echter wel de realiteit waarin wij ons bevinden.

Zoals gezegd nemen onze gemeenteleden kennis van eenvoudiger vertalingen; in het bijzonder moet hier Het Boek als parafraze genoemd worden. In een Parallelbijbel vallen de grote verschillen in taalniveau op. Het is waar dat Het Boek allerlei teksten in een te laag 'taalregister' weergeeft; de weergave klinkt vaak populair en vlak. Dit heeft uiteraard te maken met de gekozen doelgroep. Maar elke lezer valt het verschil op en velen willen weten waarom wij niet een officiële vertaling kunnen krijgen die veel toegankelijker is dan de SV. Waarom moeten we struikelen in Ps. 139 over een uitdrukking als 'Harer is meer dan des zands', terwijl bedoeld wordt dat Gods gedachten talrijker zijn dan de zandkorrels?

II. Twee enquêtes

Wanneer ik collega's spreek over de toegankelijkheid van de SV, valt mij op dat de ene hier veel problemen in de gemeente constateert en de andere collega dat nauwelijks ziet. Om hier verder te komen heb ik contact opgenomen met de HGJB. Deze organisatie richt zich op de jeugd in onze gemeenten en heeft direct met de problematiek te maken. De HGJB heeft vervolgens twee enquêtes gehouden, de eerste onder predikanten en de tweede onder catechisanten.

Enquête predikanten

De enquête is verstuurd naar een brede schakering van predikanten die zichzelf rekenen tot de hervormd-gereformeerde richting. Van de 70 predikanten stuurden er 46 het formulier terug. Op dat formulier stonden negen open vragen over het bijbelgebruik in de gemeente. Twee belangrijke vragen zijn: 'Hoe ziet u de wenselijkheid dat er in onze kring een nieuwe vertaling komt? Indien gewenst of zelfs noodzakelijk, aan welke basisvoorwaarden (vertaalprincipes) moet deze dan voldoen?' en: 'Is een interconfessionele vertaling (zoals de Nieuwe Bijbelvertaling 2002 van NBG en KBS) eventueel aanvaardbaar voor uw gemeente of zal alleen een vertaling vanuit eigen kring (Gereformeerde Gezindte en evangelische beweging?) acceptabel zijn vanwege het geloofsuitgangspunt?'

1. Een eerste conclusie die getrokken kan worden is, dat NV, GNB en Het Boek geen echte alternatieven zijn. De keuze ligt tussen SV en een toekomstige vertaling, maar de bestaande andere vertalingen vallen allemaal af. Dat gebeurt op theologische en taalkundige gronden. Sommigen willen vasthouden aan de SV, maar verreweg de meeste collega's hopen op een taalkundig betere vertaling die er op dit moment nog niet is.

2. De tweede conclusie is, dat het taaleigene van de SV een groot probleem is geworden. Veel collega's moeten met catechisatie tijd besteden aan het uitleggen wat er staat. Een collega schrijft: 'Men heeft moeite en doet geen moeite'. Weer een ander merkt op: 'Moet men eerst een cursus gaan volgen voordat de Bijbel begrepen kan worden? De meeste catechisanten zijn niet in staat in eigen woorden het gelezene weer te geven.' Een ander zegt: 'Globaal gesproken begrijpen de VWO-leerlingen vanaf 14 jaar de meeste teksten en de (voormalige) MAVO-leerlingen vanaf 16 tot 18 jaar wat er staat; de anderen lezen slechts woorden voor.'

Volgens velen is daarom een aparte training nodig om de SV te kunnen begrijpen. Dat kan thuis gebeuren, in de huisgodsdienst, dat kan door het trouw bijwonen van kerkdiensten en andere activiteiten, maar in ieder geval is een duidelijke toerusting nodig om de SV te kunnen hanteren. Aan de hand van de leesvaardigheid is het op catechisatie niet zo moeilijk om de kerkelijk meelevende gezinnen op te sporen. Het is begrijpelijk dat een collega schrijft: 'Ik maak mij meer zorgen over de huisgodsdienst in het algemeen dan over een vertaling.'

Verder is het duidelijk, dat de SV nog slechts functioneert in de kring van de meelevende gezinnen. De randkerkelijken en halfmeelevenden kunnen de boodschap niet goed meer oppakken. Tevens krijgen we de indruk dat de lager geschoolde leerlingen pas tegen de tijd dat zij volwassen worden zelfstandig de Bijbel kunnen lezen. Wanneer we dat combineren met het gegeven dat veel jongeren op 14- of 15-jarige leeftijd zich niet innerlijk betrokken voelen bij het geloof en potentiële kerkverlaters zijn, zien we hier levensgrote problemen oprijzen. Het is van essentieel belang dat we de jongeren zo vroeg mogelijk toegang geven tot Gods Woord.

3. Een derde conclusie uit de enquête is, dat de SV in het evangelisatiewerk moeilijk te gebruiken is. Velen hechten er wel aan, dat er een eenheid is tussen bijbelvertaling in de kerk en in evangelisatiewerk, maar erkend wordt dat dit moeilijk ligt. Enige collega's hebben zelf bijbelgedeelten vertaald om met behoud van belangrijke vertaalprincipes van de SV toch de boodschap duidelijker uit te kunnen dragen.

Bij de IZB heb ik navraag gedaan naar hun ervaringen. De meeste evangelisten hebben aarzelingen bij het gebruik van de SV, maar de NV wordt niet als eenvoudiger ervaren. Vaak wordt Het Boek gebruikt of een zelfstandig taalkundig gemoderniseerde versie van het SV. Omdat in veel gemeenten het gebruik van de SV boven elke kritiek verheven is, heerst er bij veel evangelisatie(mede-)werkers onzekerheid. Zij 'mogen' geen andere vertaling gebruiken, maar zijn zeker niet overtuigd van de verstaanbaarheid van de tekst. Doordat men ook zelf problemen heeft met het begrip van de SV neemt de animo af deze vertaling in de praktijk van het evangelisatiewerk te gebruiken.

Overigens komt dit niet alleen in de kring van de IZB voor. In het blad *Terdege* stond eind april 1997 een artikel over evangelisatiewerk in Hoorn, voornamelijk gesteund vanuit de kring van Het Gekrookte Riet. Evangelist M. Schreur vertelt: Een man die de meterstand kwam opnemen, begon uit zichzelf te bladeren in een Bijbel die op de trap lag. Op een gegeven moment legt-ie 'm weer terug. 'Zo', vroeg ik, 'hebt u kunnen vinden wat u zocht?' 'Ja, eh nee, ik denk dat deze Bijbel meer voor ingewijden is.' Dit incident zette de evangelist

aan het denken en hij komt tot de conclusie: ‘Het valt niet te ontkennen dat de archaïsche taal voor buitenstaanders een bezwaar is. We zouden een evangelisatiebijbel moeten hebben met het koninklijke van de Statenvertaling, maar wel in hedendaags Nederlands.’

Een leraar van een ZMLK-school vertelde mij ook zijn ervaringen, waarbij er weinig anders mogelijk is dan met kinderbijbels te werken.

Uit dit alles is duidelijk dat de Statenvertaling om inhoudelijke redenen nog wordt gehandhaafd, maar taalkundig wordt de kloof steeds groter. Naar onkerkelijken en halfmeelevende gezinnen is het niet goed meer mogelijk de volledige boodschap over te dragen. De jongeren kunnen de SV alleen begrijpen als ze veel van huis uit meekrijgen en als ze een vrij hoge opleiding volgen. We zullen goed moeten beseffen dat de verandering van onze Nederlandse taal doorgaat. In de komende jaren zal de situatie alleen nog maar erger worden.

Dit is een moeilijke conclusie in een kring van predikanten. Want wij zijn degenen die het minste moeite hebben met de taalkundige kant. Velen van ons zijn ermee opgevoed, wij hebben een studie achter de rug en hebben ons allerlei vreemde talen eigen gemaakt. Maar we zullen ons moeten verplaatsen in de situatie van onze gemeenteleden en van hen die nog buiten onze gemeenten zijn.

Op grond van de genoemde argumenten is het op wetenschappelijke gronden wenselijk en om taalkundige redenen zelfs noodzakelijk dat er een nieuwe vertaling komt.

Enquête onder catechisanten

De HGJB heeft nog een tweede enquête verstuurd. Aan 891 catechisanten, in 15 verschillende gemeenten, is gevraagd naar hun bijbelgebruik.

Zoals te verwachten viel, wordt in nagenoeg alle gezinnen dagelijks uit de Bijbel gelezen en hebben bijna alle catechisanten ook zelf een Bijbel.

Hoe oordelen zij over de verstaanbaarheid van de SV? 51% is van mening dat de SV niet goed te begrijpen is; 28% weet het niet en 21% vindt de SV wel goed te begrijpen.

Hoewel het lastig is de middencategorie te plaatsen, is het duidelijk dat de helft van de jongeren moeite heeft de SV te begrijpen, terwijl een vijfde daar geen moeite mee heeft.

Dit gegeven bevestigt de enquête onder de predikanten. Het is waar dat een enkele predikant zegt geen moeite te ervaren op catechisatie, maar de vraag rijst of de wens hier niet de vader van de gedachte is.

Overigens komt uit de enquête onder jongeren naar voren dat velen de Bijbel lezen in combinatie met een dagboekje en dat ervaart men gewoonlijk als verhelderend. Zeer veel jongeren lezen Het Boek, vaak in de vorm van een Parallelbijbel. Ruim 40% van de jongeren leest Het Boek liever dan de SV.

Opvallend is het commentaar dat een catechisant die de Parallelbijbel leest, onder aan de enquête schreef: ‘Als je iets in de SV niet begrijpt, is Het Boek beter te begrijpen. En andersom denk je wel eens: Staat dat er? En dan staat het er in de SV ook.’

Ik vind dit opvallend, omdat we hieruit kunnen opmaken dat deze catechisant makkelijk over dingen heen leest in de SV. Pas na raadpleging van Het Boek leest hij de SV nog eens over en komt tot de conclusie dat daar hetzelfde staat. Het gevaar is dus aanwezig dat de catechisanten de SV lezen en denken te begrijpen waarover het gaat, terwijl toch bepaalde zaken niet doordringen.

Een soortgelijk commentaar gaf een catechisant (uit een andere gemeente) die de NV leest. ‘Het Boek komt direct over. Bij de NV lees je snel over belangrijke dingen heen, omdat

ze onduidelijk beschreven zijn.’

Weer een andere catechisant leest veel in Het Boek, omdat deze een begrijpelijke en duidelijke weergave geeft. Hij schrijft: ‘Het Boek vind ik soms te eenvoudig en vrij vertaald, maar bepaalde boeken, zoals Spreuken, zijn heel duidelijk en eenvoudig weergegeven en beter te begrijpen.’

Onze conclusie kan zijn, dat de SV voor veel jongeren alleen nog maar te begrijpen is als daar voldoende hulpmiddelen bij gebruikt worden. Veel jongeren zijn daar ook wel toe bereid, maar begrijpen niet waarom het allemaal zo moeilijk moet. Waarom is geen vertaling mogelijk in hedendaags Nederlands? Waarom die ingewikkelde omweg met hulpmiddelen?

Deze vragen zijn ook gesteld door de heer J. Plaisier in *De Waarheidsvriend* van 9 januari 1997. Volgens hem wordt ook voor ouderen die met de SV opgevoed zijn, de taalkundige kant van de SV steeds problematischer. Hij schrijft: ‘Zo heb ik bijvoorbeeld enige tijd geleden nog een commentaar moeten raadplegen toen ik in de brief aan de Romeinen las over het ‘*der zonde gestorven zijn*’, of ‘*der zonde dood zijn*’. Kleine woordjes die toch belangrijk zijn. En dan heb ik het nog niet over allerlei ingewikkelde zinsconstructies die voor een eenvoudig mens nauwelijks meer te begrijpen zijn. Of over allerlei woorden waarbij ik wel aanvoel wat het ongeveer betekent, maar ik die rationeel niet goed helder krijg, tenzij ik het opzoek. Daardoor missen steeds meer woorden de oorspronkelijke scherpte.’

Ook op grond hiervan moeten we zeggen dat er dringend een andere vertaling nodig is.

III. GBS

De Gereformeerde Bijbelstichting (GBS) is het hier niet mee eens. Deze stichting wijst op de positieve kanten van de SV en op de ontstaansgeschiedenis: dit geschenk van God aan onze natie mogen wij niet zomaar opzij schuiven.

Ik heb begrip voor veel kritiek die vanuit deze kring komt op recente vertalingen. Het bevreemdt mij echter dat men niet bereid is de SV te toetsen aan de grondtekst. Er wordt in het blad *Standvastig* en in advertenties een beeld opgeroepen dat de SV in elk opzicht een betrouwbare vertaling is. Wellicht bedoelt men dat de SV betrouwbaarder is in vergelijking met andere vertalingen, maar het lijkt mij dat je dit alleen kunt zeggen na een grondige en evenwichtige toetsing. Hoeveel waardering ik ook heb voor de SV, het is eerlijker als ook de zwakke kanten van die vertaling genoemd worden.

In zeker opzicht is de SV inderdaad een geschenk van God aan ons volk, maar daarbij is het wel goed te bedenken wat de uitgangspunten van de vertalers waren. Zij hebben kennis genomen van alle toen beschikbare wetenschappelijke literatuur (ook van joden en rooms-katholieken) en hebben zoveel mogelijk de taal van hun tijd gebruikt. Wie hun vertaalwerk prijst, zal moeten beseffen dat zij zelf in deze tijd beslist geen genoeg zouden nemen met de SV, maar aan een nieuwe zouden werken. Zij romantiseerden hun vertaling niet, maar deden hun uiterste best om Gods Woord aan het Nederlandse volk door te geven.

De statenvertalers werkten in het geloof en vertrouwen dat Gods Geest hen leidde in hun werk. Ligt hier niet een kernprobleem dat zelden onder woorden wordt gebracht? In de kring van de GBS vinden velen dat de Geest tegenwoordig onvoldoende werkt om nieuwe initiatieven op kerkelijk gebied te ontplooien en concreet een nieuw vertaalproject te beginnen. Maar als ik het goed zie, leidt dat slechts tot de constatering dat we de SV moeten handhaven en zelfs canoniseren.

Er is ook een andere houding mogelijk. Wat zou het een zegen zijn als de GBS op zou roepen tot gebed, opdat Gods Geest in deze tijd mensen in staat zou stellen Gods Woord te vertalen. Op de zendingsvelden mag het wel en daar gebeurt het ook. Waarom kan en mag het

hier niet? Verklarende woordenlijsten achterin zijn niet genoeg om te bereiken dat de mensen van onze generatie in onze eigen taal de grote daden Gods mogen horen.

Ik spreek de hoop uit dat de GBS in de komende tijd niet uitsluitend de SV centraal stelt, maar ook de principes waarmee de vertalers toen gewerkt hebben, om die vervolgens in deze tijd in praktijk te brengen. Dat is pas echt reformatorisch!

IV. Vertaalprincipes

Uit de genoemde enquête onder predikanten en uit persoonlijke gesprekken met collega's blijkt dat een nieuwe vertaling die onder ons kans maakt op aanvaarding - ik zeg het voorzichtig! - tenminste moet voldoen aan de volgende criteria:

1. De weergave van de Godsnamen moet zijn overeenkomstig de SV, of op zijn minst overeenkomstig de NV. In ieder geval dient het Tetragrammaton met HEERE of HERE te worden weergegeven.
2. Het is essentieel dat persoonlijke voornaamwoorden die op God betrekking hebben, met een hoofdletter geschreven worden. Dit is een teken van eerbied en het bevordert de herkenning.
3. Er moet behoorlijk concordant vertaald worden. Dit hoeft niet zo strak te gebeuren als de zgn. Amsterdamse School doet, maar de theologisch belangrijke begrippen moeten zoveel mogelijk identiek vertaald worden.
4. De vertaling moet - evenals de SV - dicht zitten bij de gevende talen, het Hebreeuws en Grieks. De grens ligt bij de verstaanbaarheid in het Nederlands. Het is niet de bedoeling dat slechts hedendaags Nederlands gebruikt wordt. De vertaling moet ook iets voornaams hebben.
5. Van groot belang is het geloofsuitgangspunt van de vertalers. De vertalers moeten affiniteit hebben met onze geloofsovertuiging. Dit houdt minimaal in een orthodoxe Schriftvisie, dat de Bijbel het onfeilbare Woord van God is.
6. Onze gemeenteleden zijn vertrouwd met de SV. Hun geloofsleven is mede bepaald door de taal van die vertaling. Wijziging van vertaling mag niet vervreemdend werken en daarom is aansluiting in taalgebruik in zo'n nieuwe vertaling van groot belang. De Bijbel wordt niet voor het eerst vertaald, maar voor een doelgroep die grondig vertrouwd is met de inhoud. De vertaling mag geen grote breuk met de SV betekenen, maar moet hier redelijk bij aansluiten. De meeste predikanten achten dit redelijk verenigbaar met de wens om hedendaagse taal te gebruiken.

Wanneer aan deze zes criteria voldaan is, is de manier van invoeren nog een apart punt, waar ik straks op inga.

V. De Nieuwe Bijbel Vertaling (NBV)

Laten we gewapend met deze kennis eens kijken naar de Nieuwe Bijbel Vertaling. Deze vertaling is een initiatief van het NBG en de KBS. In het begin kreeg deze vertaling de naam mee 'Vertaling 2002'. De vertaalprincipes zijn toegelicht door drs. Th.A.W. v.d. Louw. Als supervisor krijg ik al enige jaren proefteksten onder ogen. Ik wil hier nadrukkelijk uitspreken dat het project in veel opzichten grote waardering verdient!

Per pagina vertaling krijgen wij minstens twee pagina's met wetenschappelijke

toelichting. De medewerking van neerlandici zorgt er in de praktijk voor dat het een zeer toegankelijke vertaling wordt, terwijl deze toch niet al te populair is. Het taalgebruik is zodanig dat deze vertaling zeker een liturgische functie zal kunnen vervullen, terwijl de hedendaagse Nederlander de taal vrij goed zal kunnen begrijpen.

Het is zo goed als zeker dat de SoW-kerken deze vertaling over enige jaren zullen accepteren. Door de samenwerking van NBG en KBS zal deze vertaling in bredere kring aanvaard worden dan met de NV of de Willibrordvertaling het geval is.

De twee sleutelwoorden zijn 'brontekstgetrouw' en 'doeltaalgericht'. Wie de SV gewend is, zal vinden dat het 'doeltaalgericht' te veel benadrukt wordt; wie de GNB gewend is zal het tegenovergestelde beweren.

De supervisors mogen de vertaalproeven beoordelen op allerlei facetten, o.a. op consistentie en de geschiktheid voor hun eigen achterban. Van die mogelijkheid heb ik volop gebruik gemaakt. Het is mij niet toegestaan uit de voorgelegde teksten te citeren. Ook is dat niet zinvol, omdat de vertaalkoppels op grond van de opmerkingen hun vertaling kunnen bijstellen.

Ik wil me nu beperken tot zaken die op voorlichtingsbijeenkomsten meegedeeld zijn. Daarbij richt ik mij op de zes punten die zojuist genoemd zijn: de criteria waaraan een vertaling moet voldoen wil deze voor onze kring acceptabel zijn.

1. De weergave van de Godsnaam. Het Tetragrammaton wordt weergegeven met het woord HEER, geschreven met vier hoofdletters. Hierop is van diverse kanten veel kritiek geleverd, maar voorlopig heeft men toch hiervoor gekozen. Men acht de uitgang 'e' in het woord HERE of HEERE te ouderwets. De uitdrukking El Shaddai wordt weergegeven met: 'de Ontzagwekkende' i.p.v. 'de Almachtige'. Volgend jaar zullen deze keuzes opnieuw bezien worden.

2. Er is veel discussie geweest over de vraag of persoonlijke voornaamwoorden die op God betrekking hebben, met een hoofdletter geschreven worden. De oorspronkelijke visie was om dat niet te doen. Daarna heeft men gesuggereerd dat dit wel zou gebeuren, maar in alle proefteksten worden de kleine letters gebruikt. Ook dit punt kan in de komende tijd nog veranderd worden, afhankelijk van de reacties als in de loop van dit jaar enige proefteksten gepubliceerd worden.

3. De NBV is minder concordant dan de SV. Er is meer gelet op het verband waarin woorden functioneren. De literaire kenmerken van grote teksteenheden zijn medebepalend voor de vertaling van de afzonderlijke verzen. Theologisch belangrijke begrippen worden niet altijd identiek vertaald.

4. De NBV maakt onderscheid tussen taalkenmerken en tekstkenmerken. De taalkenmerken behoren bij het Hebreeuws of Grieks, maar behoren niet wezenlijk tot de boodschap. De eigenlijke boodschap is een tekstkenmerk. Door dit onderscheid heeft men de vrijheid Hebreeuwse en Griekse uitdrukkingen weer te geven met geheel andere woorden in het Nederlands, omdat alleen de eigenlijke tekstkenmerken overgedragen behoeven te worden. Er ligt veel meer nadruk op de ontvangende taal, het Nederlands, dan bij de SV het geval is.

5. Er zijn geen bepaalde geloofsuitgangspunten vereist voor de vertalers. De nadruk ligt meer op ambachtelijke werk van vertalen dan op de geloofsbeleving. Sommigen hebben wel,

anderen geen affiniteit met onze geloofsovertuiging. Diverse medewerkers hebben een van ons afwijkende Schriftvisie.

Er zijn nog maar weinig teksten vrijgegeven met dogmatisch gevoelige teksten. Op een voorlichtingsbijeenkomst hebben enige collega's gehoord dat in Gen. 12:3 niet meer sprake is, dat in Abraham alle geslachten der aarde gezegend worden, maar dat de volken elkaar of zichzelf zegenen. De GNB heeft hier: 'Alle volken op aarde zullen elkaar toewensen gezegend te zijn als jij.' Hiermee is een pijler onder de heilshistorische benadering van de Schrift weggeslagen. Op grond van tal van exegetische argumenten kies ik hier bewust voor de weergave van SV of NV. De proefvertaling van Genesis heb ik echter nog niet onder ogen gehad en wijzigingen zijn dus nog mogelijk.

6. Hoe zit het met de afstand tot de SV? De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat die afstand vrij groot is. Dit komt, omdat de vertalers uitgaan van de wetenschappelijke ontwikkelingen in de laatste eeuwen en wij een tekst hebben uit 1637. Dit komt ook, omdat de vertalers niet gehouden zijn enigszins aan te sluiten bij bestaande vertalingen. Ze zijn geheel vrij om een eigen vertaling te leveren. Die vrijheid heeft zeker bepaalde voordelen, maar het betekent wel dat de vertaling op tal van punten afwijkt van de SV, en ook van de NV. Dit is ook het geval waar het inhoudelijk niet strikt nodig is.

Als we SV en NV aan de ene kant zetten en GNB aan de andere kant, neigen de proefvertalingen naar de kant van de GNB wat de gevoelswaarde van woorden betreft.

Op grond van deze zes criteria heb ik ernstige twijfels of de NBV voor ons een aanvaardbaar alternatief is. Als de Bijbel voor het eerst vertaald zou worden, zou ik er tot op zekere hoogte enthousiast over zijn: een toegankelijke vertaling die wetenschappelijk verantwoord is.

Maar de praktijk is dat wij gewend zijn aan andere vertalingen, in ons geval vooral de SV. Het is onze gewoonte te preken over een enkele tekst en daarbij de betekenis goed uit te diepen. Wij kennen bijbelkringen waarop gemeenteleden zo nauwkeurig mogelijk willen weten wat er staat.

De genoemde kritiek heb ik meermalen kenbaar gemaakt aan de begeleidingscommissie en het is afwachten op hoeveel punten men ons tegemoet komt. Op bepaalde onderdelen is dat reeds gebeurd, maar als het over deze hoofdlijnen gaat, is alles nog onzeker.

Het is denkbaar dat er voor onze kring een eigen editie komt met aanpassingen in de schrijfwijze van de namen van God en met het bijbehorende hoofdlettergebruik, maar ten aanzien van de overige vier punten blijven de problemen bestaan. Bij de dogmatisch gevoelige teksten, die anders vertaald worden dan wij wenselijk achten, is het denkbaar dat het door ons gewenste alternatief in voetnoten vermeld wordt. Het is ook denkbaar dat door voorlichting in eigen kring de drempel voor de NBV kleiner wordt.

In ieder geval is van weerskanten veel moeite nodig om een brug te slaan. Wanneer alles blijft zoals de stand van zaken nu is, dan kunnen we stellen dat het grootste deel van onze gemeenten deze NBV niet zal accepteren als opvolger van de SV. Er is nog een te grote kloof tussen de uitgesproken en veronderstelde wensen ten aanzien van een nieuwe bijbelvertaling enerzijds en de NBV anderzijds. Dit is een pijnlijke constatering omdat reeds eerder aangegeven werd dat een hedendaagse bijbelvertaling voor ons van het grootste belang is.

VI. Een eigen vertaling?

De SV is dringend aan vervanging toe. Bestaande alternatieven voldoen niet of niet helemaal en de kans dat NBV aanvaard zal worden is op het ogenblik gering. Wat dan?

Tot nu toe hebben we afgewacht wat aangeboden werd en dat bekritiseerd. De NV is ondeugdelijk bevonden. De nieuwe psalmberijming kreeg hetzelfde lot. De GBS heeft brochures laten verschijnen over 'Groot nieuws voor u' en 'Het Boek'. Het valt te verwachten dat vanuit deze hoek de NBV grondig bestreden zal worden.

Dan rest ons slechts één alternatief, en dat is: zelf een vertaling maken. Gezien de wens tot aansluiting bij de SV zou ik deze willen noemen de Herziene Statenvertaling (HSV).

In het buitenland zijn soortgelijke vertalingen gekomen, een herziening van de King James vertaling en van de Lutherse vertaling.

Voor- en nadelen

Zo'n alternatief heeft voor- en nadelen. Er kan recht gedaan worden aan de zes genoemde criteria die in de enquêtes en gesprekken met collega's aangevoerd zijn. Vooral de aansluiting bij de door de SV gestempelde geloofsbeleving en het bijbehorende taalgebruik zijn van belang.

Wanneer wij blijven afwachten op dat wat van buitenaf aangeleverd wordt, zal er altijd kritiek te leveren zijn, zeker in dogmatisch opzicht. Hoe langer we wachten, des te groter zal de kloof worden met de eigentijdse taal. Door een HSV kunnen kanselbijbel, huisbijbel en evangelisatiebijbel weer een eenheid vormen.

De mogelijkheid dat de SV in de kerk gehandhaafd wordt en de NBV voor privégebruik aangeraden kan worden, lijkt mij een slechte keuze. Dan vervreemden mensen immers nog meer van het taalgebruik in de kerk dan nu al het geval is. Juist de eenheid in bijbelgebruik op allerlei terreinen is essentieel.

Is zo'n HSV wel haalbaar? Getalsmatig is onze achterban groot genoeg. De Gereformeerde Gezindte en de evangelische beweging (waar ook de wens leeft naar een meer letterlijke vertaling) tellen zo'n half miljoen intensieve bijbelgebruikers. Ook als een deel van deze kring niet meedoet (ter rechter- en ter linkerzijde?) blijft er een afzetgebied dat groot genoeg is voor een financieel rendabel project.

Een HSV lijkt meer werk dan het is. Het gaat dan niet om een geheel nieuwe vertaling, met nieuwe vertaalprincipes, want dat kost, zoals het NBV-project laat zien, ongelooflijk veel tijd en geld. Wanneer een paar mensen twee jaar vrijgesteld worden voor een HSV, moet deze taak menselijkerwijs gesproken gereed kunnen zijn. Er zijn immers tal van andere vertalingen waarvan gebruik gemaakt kan worden.

Toch bepleit ik niet slechts een taalkundige herziening, maar ook een verbetering van de reeds eerder genoemde honderden teksten die inhoudelijk niet goed vertaald zijn. Ook in dit opzicht hoeft er geen nieuw exegetisch werk verricht te worden, maar kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van The New International Version.

U moet het bovenstaande niet opvatten als een warm pleidooi voor een HSV. Want hoe we het ook bekijken, een HSV is natuurlijk niet ideaal, maar heeft ook grote nadelen. We isoleren ons van de kerken waarin op grote schaal gebruik gemaakt zal worden van de NBV. Hoe meer bijbelvertalingen, des te eerder zullen deze gebruikt worden als sjibboleths om de graad van rechtzinnigheid af te meten tussen gemeenten onderling. Ook is het de vraag of de intern verdeelde gereformeerde gezindte wel in staat is zo'n gemeenschappelijk project te ondernemen. Tevens zullen velen zo'n HSV als een compromis beschouwen dat slechts voor beperkte tijd zal kunnen functioneren.

Op grond van deze nadelen ben ik beslist geen groot voorstander van de HSV. Het is op dit moment nog te vroeg om al afscheid te nemen van de NBV, want er kunnen nog verbeteringen aangebracht worden. Daarom blijf ik nog supervisor bij de NBV en alleen als

dat zinloos is geworden komt voor mij een HSV echt in zicht.

Keuze

Waarom dan toch deze alternatieven geschetst? Er moet iets gebeuren. We moeten een beslissing nemen hoe we verder gaan. Voor mij persoonlijk wordt het steeds duidelijker dat de SV aan vervanging toe is. Persoonlijk heb ik hier niet veel behoefte aan, maar lettend op de situatie van gemeenteleden doe ik deze uitspraak. Dan zullen we een keuze moeten maken: gaan we zelf aan het werk met een HSV? Of kiezen we voor de NBV? Beide keuzes bevatten voor- en nadelen.

Wat van het grootste belang is, is het feit dat wij moeten kiezen, dat wij zelfs binnenkort moeten kiezen. Het is fataal als we wachten op proefvertalingen van de NBV, deze sterk bekritisieren en vervolgens alles laten zoals het is. Het is ook fataal als we een handjevol medewerkers een HSV laten maken, om deze vertaling daarna ook weer te bekritisieren. In ieder geval zullen we moeten proberen een gezamenlijk beleid uit te zetten, een beleid waardoor gemeenteleden weten waar ze op kunnen rekenen.

De fouten in het verleden strekken tot lering. Afwachten wat anderen produceren zonder alternatief leidt slechts tot vervreemding van onze eigen gemeenteleden die onze onmacht en onwil niet begrijpen. Ze zullen steeds slechter luisteren naar leidinggevendenden uit eigen kring en steeds meer zelf op zoek gaan. Afwachten leidt ook tot een steeds groter isolement van de samenleving.

VII. Voorstel

Concreet is mijn voorstel: laat een commissie uit ons midden formuleren wat de minimale eisen zijn waaraan een nieuwe vertaling moet voldoen. De zes genoemde punten moeten bijgesteld en geconcretiseerd worden. Laat deze commissie overleg hebben met andere kerken waar dezelfde problemen aan de orde zijn en laat er een gezamenlijk beleid geformuleerd worden. Daarna kunnen proefvertalingen van de NBV beoordeeld worden en kan de afweging gemaakt worden of wij daaraan meedoen of dat wij toch in de richting van een HSV moeten gaan. Die gezamenlijkheid is essentieel. Daar valt de beslissing of een bepaalde vertaling met de nodige toelichtingen ingevoerd kan worden.

Binnen de kring van het Studiegezelschap van Evangelische Oud- en Nieuwtestamentici (SEON) en het Evangelisch Beraad 2002 (waarbij 'evangelisch' ook 'reformatorisch' omvat) leeft de wens om in dit najaar een symposium te houden over de criteria waaraan een aanvaardbare bijbelvertaling minimaal moet voldoen. Een voorzet is reeds gegeven in de bundel die onder redactie van dr. G.W. Lorein is verschenen, met de titel *Naar een nieuwe bijbelvertaling?* (uitg. Groen te Leiden, 1994). Het verdient aanbeveling dat wij in dat overleg participeren. Op die manier kan ook constructief overleg gevoerd worden met de begeleidingscommissie van de NBV.

VIII. Tot slot

De aangeroeerde zaken liggen uiterst gevoelig en zijn in bepaalde opzichten ook erg moeilijk. Daarom wil ik eindigen met te wijzen op de God van het Woord. Hij spreekt tot ons in dat Woord en wijst ons steeds weer wegen die wij hebben te bewandelen. In verootmoediging en in gehoorzaamheid aan Zijn stem behoeven we niet alleen te gaan. We mogen vertrouwen dat Gods Geest werkt in deze tijd. Ik bedoel dat niet in een vanzelfsprekende zin, maar in de betekenis dat God de getrouwe is. Als het ons echt ernst is om Zijn Woord op een verstaanbare wijze over te dragen aan onze generatie, mogen we Zijn hulp verwachten. Biddend mogen we de dilemma's die zich aan ons opdringen Hem voorleggen.

De geestelijke weerstand tegen het Evangelie kunnen wij niet wegnemen, de verwaarlozing van de huisgodsdienst en de kerkgang kunnen wij ook niet ondervangen door een nieuwe vertaling. Maar als de middelen er zijn om Gods Woord zo dicht mogelijk bij de mensen te brengen, is het onze verantwoordelijkheid dat ook te doen. Zoals Paulus de Joden een Jood en de Grieken een Griek wilde zijn, is het onze opdracht de Nederlanders een Nederlander te zijn en dus diens taal te spreken.
